

Martin och Mathias Ravanis samt Susanne Ravani: I stället måste de industriella trålarnas framfart stoppas.

Dagens beslutsfattare måste lära av historien och lyfta förbudet från i höstas på det småskaliga kustnära fisket. I stället måste de industriella trålarnas framfart stoppas, skriver författarna till en bok om den första kända kollapsen av ett fiskebestånd i svenska vatten.

Detta är en opinionstext i Dagens Nyheter. Skribenten svarar för åsikter i artikeln.

Att skydda haven och våra fiskbestånd sägs stå högt på den politiska agendan, men trots det görs väldigt lite för att begränsa trålfisket. Redan för 120 år sedan orsakade fisket med vad och trål en ekologisk katastrof när det uthålliga fisket i södra Kattegatt slogs sönder av nya industrifiskebåtar.

I den nya boken ”Wasa – den sista kvassen” om Sveriges äldsta bevarade fiskebåt presenterar vi tidigare opublicerade vittnesmål som beskriver denna första dokumenterade kollaps av ett svenskt fiskbestånd. Och vi kan bara konstatera att garnfiskarna på Råå i nordvästra Skåne förstod mer om livskraftigt fiske 1907 än svenska myndigheter och politiker gör 2021.

I höstas förbjöds allt kustnära yrkes- och husbehovsfiske i Skälderviken och Laholmsbukten. Havs- och vattenmyndigheten (Hav) vill göra samma sak i Öresund, men det måste först förhandlas med danskarna.

Man förbjuder alltså ett småskaligt och hållbart fiske samtidigt som trålare fortsätter att dammsuga havsbottnarna och det pelagiska havet i Östersjön och på Västerhavet. Var finns miljöansvaret i det beslutet?

1907 lyckades Rååfiskarna få till stånd ett förbud mot vad- och trålfiske i Öresund efter att de sett vad som hände med fiskbestånden i Kattegatt. I stället för att lära sig av deras unika erfarenheter förstör Hav förutsättningarna för den spillra av fiskare som i dag är ensamma om att bedriva ett uthålligt fiske. I stället för att på allvar ta itu med det förödande industrifisket som ödelägger förutsättningarna för livskraftiga bestånd låtsas myndigheten göra viktiga insatser för miljön genom att inrätta kustnära havsreservat, där allt fiske är förbjudet.

1878 seglade den första fiskebåten från Råå, strax söder om Helsingborg, på väg norrut genom Öresund. Ryktet hade spridit sig om oerhörda mängder fisk i vattnet mellan de danska öarna Anholt och Læsø. De kommande 25 åren gjorde Kattegattsfisket Råå till Sveriges största fiskeläge med upp till 120 registrerade båtar och över 300 aktiva fiskare.

Rååfiskarna fiskade enbart med garn och krok och båtbyggarna utvecklade en ny båttyp, kvassen, med invändig damm, som innebar att man kunde leverera levande fisk till hamnarna i Öresund och längs halländska kusten. Samhället blomstrade, båtbyggeriet växte och det mesta i byn kretsade kring hamnen.

Under arbetet med boken om Wasa, byggd som en seglande fiskebåt på Råå 1905, hittade vi tidigare opublicerade intervjuer av sjökaptenen och skeppsredaren Adolf Reinhold Råwall. Från 1932 till 1942 genomförde han intervjuer med ett 15-tal gamla Rååfiskare, som då var i

70- till 90-årsåldern. Råwall bad dem berätta om fisket i Öresund och vid ön Anholt i Kattegatt, så långt tillbaka de kunde minnas.

Alla fiskarnas berättelser sammanställdes i en handskriven liggare, som finns på Råå Museum. Råwalls intervjuer utgör med stor säkerhet ett av de viktigaste etnografiska dokument som beskriver fisket och dess utveckling i Sverige, sett utifrån Råå, som utvecklades till landets viktigaste fiskeläge i slutet av 1800-talet.

Även om ingen på Råå då pratade om miljöfrågan visste varje fiskare att han var beroende av livskraftiga fiskbestånd. Fiskarna riskerade sina liv varje gång de gav sig ut på sjön och de var helt utelämnade till det havet gav. Utan fisken var fiskaren förlorad.

När de första ångdrivna båtarna från Danmark dök upp runt Anholt i slutet av 1890-talet, med för den tiden enorma snurrevadar och trålar ombord, tog det inte lång tid förrän Rååfiskarna insåg vad som höll på att hända. Fiskeritillsyningsman Nils Petter Pettersson är en av dem som intervjuades av Råwall 1939. Han beskriver hur trålarnas framfart totalt förstörde de rika bestånden i södra Kattegatt:

”Vilken mängd fisk det fanns omkring Anholt då. Det var icke endast rödspättor som fanns där, även piggar, tunga, flundra och stenbitar i mängd. Jyllandarna vaknade nu upp och i Fredrikshavn byggdes flera stora kvassar utrustade med snurrevadar. De gingo ut på fiske omkring Anholt. Vaden sträcktes ut med 1 000 meter lina på varje arm. De tog allt vad som fanns inom räckhåll. Sedan kommo också tyska trålare och hjälpte till med förstörelseverket. Det tog ett par år, så var Kattegatt tomt på fisk, och är så än i dag.”

Detta är med största sannolikhet en beskrivning av den första dokumenterade ekologiska kollapsen av ett fiskbestånd i svenska vatten. Men tyvärr inte den sista.

Industrifisket var en ny företeelse i den nordiska fiskehistorien. I stället för enskilda fiskare som ägde sina båtar och fiskade för sig själva och för besättningsmännen ombord var det nu kapitalstarka köpmän som investerade i stora industribåtar för att få god avkastning.

De nya aktörerna var inte heller beroende av de lokala fiskbestånden. När de hade fiskat upp allt i ett område drog de bara vidare till ett annat.

Skillnaden mot det traditionella fisket var enorm. Rååfiskarnas fångstmetoder var selektiva, antingen fastnade inte fisk som var för liten i garnen eller så släpptes den tillbaka levande.

Dessutom – och det var viktigast – påverkades inte havsbottnarna på något negativt sätt. Trålarna däremot släpades fram över de känsliga bottenarna, som ofta fungerar som barnkammare för yngel och småfisk, och förstörde förutsättningarna för en livskraftig reproduktion.

I Sverige finns, förutom de stora trålfiskebåtarna som ofta tar upp över 600 000 kilo fisk i ett enda hal, ett litet antal kustnära yrkesfiskare som i stort sett använder samma redskap som Rååfiskarna gjorde i slutet av 1800-talet. Det finns också husbehovsfiskare som sätter max 180 meter garn för att fånga fisk att servera på det egna middagsbordet – precis som jägare som jagar för sitt husbehov. Men – och det är här fiskbeståndens ekologiska kollaps även utvecklas till en myndighetskollaps – i stället för att ens diskutera en begränsning av trålfisket förbjuder Hav i stället det småskaliga fisket.

Husbehovsfisket har varit en självklar del av kustbefolkningens liv sedan stenåldern och betyder oerhört mycket för byarna. Det har aldrig någonsin hotat eller utrotat några fiskarter, sälar, tumlare eller sjöfågel. Tvärtom bedrivs det av människor som värnar om livsbetingelserna på den plats där de lever – precis som Rååfiskarna gjorde för 140 år sedan.

I dag är det dessutom ofta husbehovs- och de kustnära yrkesfiskarna som sköter hamnarna och alla aktiviteter som bedrivs där. Vem ska göra det i framtiden, om allt bara ska handla om nöjessegling och turism? Den kulturhistoria som fisket står för är långt viktigare än myndigheterna inser – även i ekonomiskt hänseende – och många kustsamhällen står och faller med sina levande hamnar.

Vi kräver att politikerna tar sitt ansvar och visar att deras miljöengagemang inte bara är tomma ord. Om fiskbestånden i våra hav ska kunna räddas är det trålfisket som måste begränsas, inte det kustnära fisket. Det förstod Rååfiskarna 1907 och det måste Sveriges politiker och myndigheter inse 2021.

DN Debatt.28 december 2021

Debattartikel

Martin och Mathias Ravanis samt Susanne Ravani:

[”Lär av historien och lyft förbudet mot kustnära fiske”](#)